

Abstrakt

Funerální litina poskytuje jedinečný vhled do prolínání světa umění se světem řemesla v 19. století. Podbrdsko představovalo v tomto období důležité ohnisko, z něhož se šířila jak umělecká invence, tak kvalitní řemeslo. Projekt „Funerální litina Podbrdsk a ve světle kontaktů s centry výroby litiny v Prusku a na Moravě v 19. století“, financovaný z Grantovou agenturou univerzity Karlovy ukazuje podbrdskou funerální litinu ve kontextu s nejdůležitějšími centry výroby litiny v Prusku na Moravě a v Rakousku. Bylo popsáno a vyhodnoceno 39 vzorníků a zpracována fotodokumentace 2020 litinových náhrobků. Z toho 547 v Berlíně, 142 v Gliwici, na Hořovicku, Berounsku, Rožmitálsku, Plzeňsku a Plasku 559, na Blanensku a v okolí Frýdlantu nad Ostravicí 376, v Mariazell a okolí 396.

Litinové funerálie stojí na pomezí umělecké a běžné komerční litiny.

Středoevropskou funerální litinu 19. století lze rozdělit do třech základních okruhů.

První okruh má své prameny v pruských královských slévárnách v Berlíně a Gliwici, k jejich odkazu se hlásí také plaská a fürstenberská berounská a také starší blanenská litina. Pro tento okruh je typické novoklasicistní a střízlivé novogotické tvarosloví. V Berlíně tato tradice tvarosloví pokračovala až do počátku 20. století.

Druhý okruh má svůj původ na Podbrdsku. Vzorník, který vznikl pravděpodobně zde na přelomu 40. a 50. let 19. století ovlivnil výrobu funerální litiny v celé podunajské monarchii a to i v oblastech, kde byla vlastní tradice výroby funerálií. Obsahuje bohatou nabídku líbivých typů křížů vyhovující zejména vkusu prostých lidí, od naturalistních křížů, nápodoby kovářských prací přes novoklasicistní až po historizující a to jako barokizující, tak gotizující.

Třetí okruh tvoří blanenská litina v 2. polovině 19. století, specifická především zálibou ve volné soše a několika zajímavými typy funerálií. Tato tradice se šířila do Rakouska, do Slezska i do Čech, ale díky relativní náročnosti se nesetkala s takovým rozšířením jako podbrské typy. Velkou roli zde hrálo zastoupení moravských železářských podniků přímo ve Vídni.

Po roce 1900 se výrazněji prosazují různé inovace, zůstává však stále komerčně úspěšné jádro podvrských křížů. Inovace šla hned několika cestami,

samozřejmě pokračovaly historismy, dále přišlo ke slovu zjednodušení křížů. Nejdůležitější a také nejzajímavější inovací byly však zcela jednoznačně secesní a moderní kříže.

Manažerské a umělecké vazby mezi železářskými podniky měly svou váhu, zejména v počátcích výroby umělecké litiny v Čechách a na Moravě, kdy jsou doloženy dokonce přesuny modelů, ale díky neexistenci podobných opatření jako jsou autorská práva a v neposlední řadě také přátelským vztahům mezi podniky, které však nebránily zdravé konkurenci, docházelo k prakticky k volnému šíření předloh, vzorníků a pravděpodobně i modelů.